R17

James Wattstraat 60hs • 1097 DM Amsterdam
T [redacted]
F 020 6402507
Www.amsterdamsvastgoedbeheer.nl
Info@avbmail.nl
RABO 0311578322
IBAN NL75RABO0311578322
BIC RABONL2U
KvK 63657376
BTW NL855338015B01

Monumentenomschrijving

Project: Filips van Almondestraat 15 te Amsterdam
Opdrachtgever: [redacted]
Datum: 18 september 2020
Auteur: [redacted]

Inhoudsopgave

Projectgegevens 3
Omschrijving 4
Archiefmateriaal 5
Huidige situatie 11
Herstel-/verbouwwerkzaamheden 20
Bibliografie 22

Projectgegevens

Er wordt een omgevingsvergunning aangevraagd voor de transformatie van de telefooncentrale naar twintig woningen. Onderdeel van de aanvraag is deze rapportage waarin het pand en haar geschiedenis wordt omgeschreven en weergeven aan de hand van archiefstukken. Het document bevat tevens een fotoverslag van de huidige situatie en een overzicht van de verbouwwerkzaamheden.

Pand

Adres:	Filips van Almondestraat 15
Postcode:	1057 ZR
Plaats:	Amsterdam
Bouwjaar:	1928
Status:	Gemeentelijk monument
Monumentnummer:	200721
Architect:	[redacted]

Opdrachtgever

Eigenaar:	[redacted]
Adres:	
Postcode:	
Plaats:	

Architect

Bedrijf:	[redacted]
KVK-nummer:	
Adres:	
Postcode:	
Plaats:	
Telefoonnummer:	

Bouwkundig bureau

Bedrijf:	AVB
KVK-nummer:	63657376
Contactpersoon:	[redacted]
Adres:	James Wattstraat 60hs
Postcode:	1097 DM
Plaats:	Amsterdam
E-mail:	wessel@avbmail.nl

Omschrijving

De telefooncentrale op de locatie Filips van Almondestraat 15 is gelegen in de Baarsjes, een twintigste-eeuwse wijk in Amsterdam West dat is ontwikkeld op het voormalig grondgebied de Baarsjespolder van gemeente Sloten.[1] Doordat de Baarsjespolder zich in 1921 bij Amsterdam voegde, werd het gebied onderdeel van de nieuwe stadsuitbreiding genaamd *Ring '20-'40*, waarbinnen diverse wijken ontstonden in veelal Amsterdamse Schoolstijl. Op het binnenterrein van een Amsterdamse School-bouwblok bevindt zich de telefooncentrale, ook wel Telefooncentrale West genoemd. Het pand wordt ontsloten middels de Filips van Almondestraat.

De telefooncentrale is als gebouwtype aan het einde van de negentiende eeuw in Nederland ontstaan. Door de populariteit van de telefoon werden de grootste steden voorzien van een groot telefoonnetwerk. Zo ook in Amsterdam, waar een Gemeentelijke Telefoondienst werd opgericht door wethouder Treub van Publieke Werken.[2] Door de aanhoudende groei van de populariteit van telefoons werd Telefooncentrale West als zesde telefooncentrale van Amsterdam gebouwd.

In 1926 is de telefooncentrale ontworpen door architect [redacted] (1891-1951).[3] Hij bevond zich destijds in het begin van zijn carrière en was tussen 1919 en 1926 werkzaam voor Publieke Werken. In deze periode ontwierp hij meerdere openbare gebouwen in opdracht van gemeente Amsterdam en met name in Amsterdamse Schoolstijl, zoals Telefooncentrale Oost. De Telefooncentrale west is tussen 1926 en 1928 gebouwd nadat Boeken zelfstandig architect was geworden en zich bij diverse verenigingen had gevoegd, zoals Architectura et Amiticitia en 'Groep 32'.[4] Hierdoor ging Boeken steeds meer in de stijl van het Nieuwe Bouwen ontwerpen, waar gebouwen zoals de Apollohal uit zijn voortgekomen.

De telefooncentale is ontworpen in Amsterdamse Schoolstijl. Het gedeelte van de centrale direct gelegen aan de Filips van Almondestraat bevat drie bouwlagen, waarbij de begane grond bestemd was voor centrale gebruiksruimtes. De bovenverdiepingen bevatte woningen voor het personeel. De belangrijkste gebruiksruimtes van de telefooncentrale werden in het bouwdeel gelegen op het binnenterrein. Dit bouwdeel bestaat uit drie bouwlagen en heet een rechthoekige plattegrond. De kolomstructuur en opvallende spanten houden het pand in combinatie met de dragende wanden stabiel. Beide gebouwdelen zijn met elkaar verbonden middels een gang met trappenhuis. Het exterieur van het pand kenmerkt zich met name aan haar symmetrische gevels, kozijnen met onderlicht, ingetogen uitstraling en met sobere versiering. Opvallend is het ronde trappenhuis met glas-in-lood ramen en de dakvorm met lichtstraat en uitkragende dakranden. Net als het exterieur oogt het interieur ook vrij ingetogen. Op de begane grond is de structuur grotendeels behouden gebleven. Een gaaf bewaard onderdeel van het interieur is het trappenhuis, dat het tegelwerk, lambrisering en glas-in-lood ramen uit de bouwtijd bevat.

Aan de Gemeentelijke Telefoondiensten kwam gedurende de Tweede Wereldoorlog een einde, doordat de centrales onder beheer kwamen te staan bij het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie (PTT).[5] Na de oorlog volgden in 1946 en 1955 twee vergunningen voor het uitbreiden van het gebouw aan de oost- en westzijde. Bovendien zijn de kozijnen in 1989 vervangen. Ondanks deze historische ontwikkeling en bouwkundige wijzigingen behield de telefooncentrale in zekere zin haar functie voor communicatieverkeer onder het beheer van KPN.

---

[1] V. Koningsberger en J. van der Werf 2016, pp. 6-10.
[2] De Wit 1998, p. 142.
[3] Van Hest 2008.
[4] Verheij, z.j.
[5] Van Hest 2008.

Archiefmateriaal

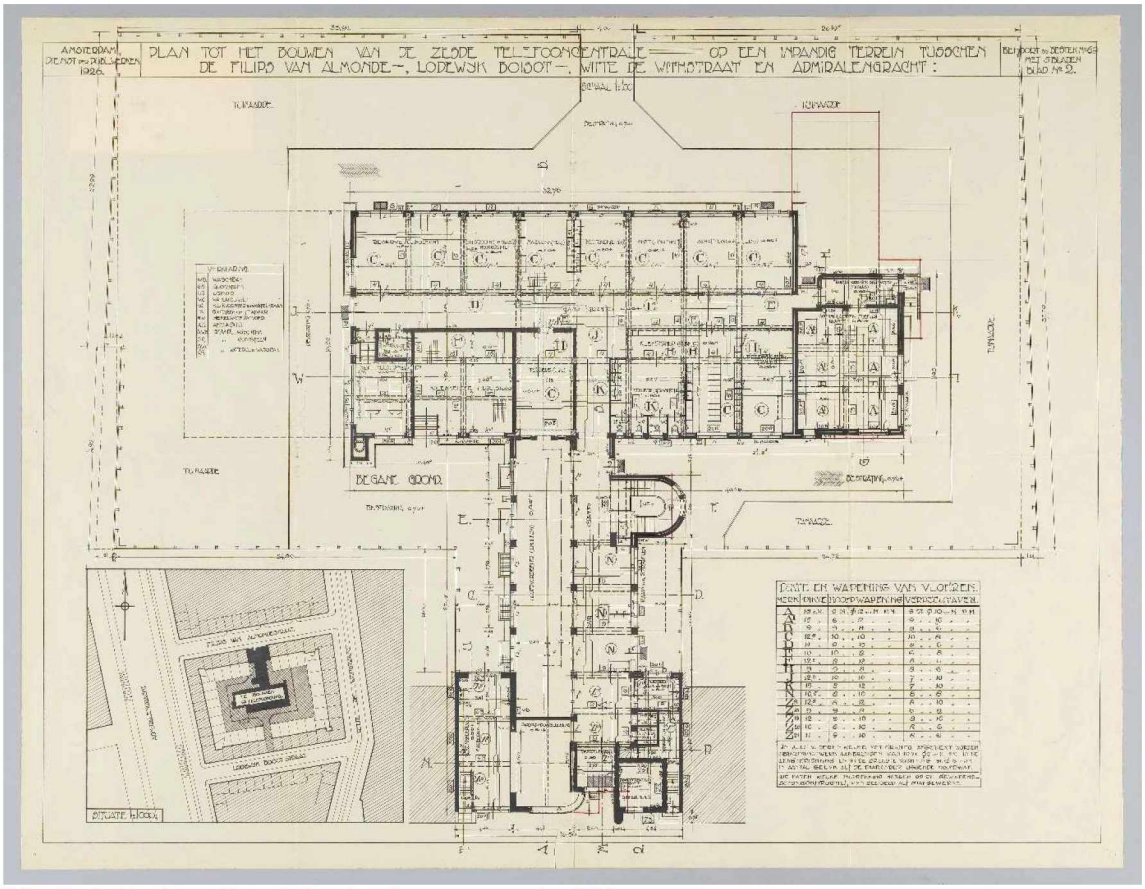
Binnen de omschrijving is de bouw- en gebruiksgeschiedenis van de telefooncentrale aan tekstueel benoemd. Onderstaand zijn de archiefstukken van de (steden)bouwkundige ontwikkelingen en veranderingen chronologisch weergeven.

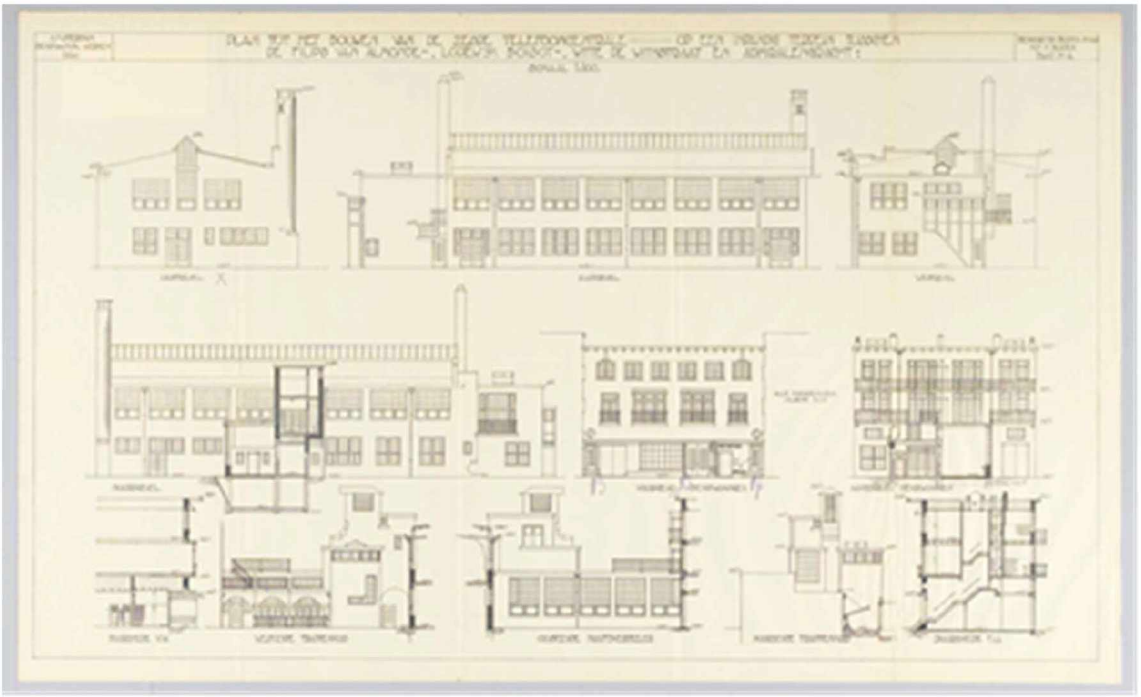
Afb. 1 *De Baarsjespolder in 1922.*
Bron: beeldbank, Collectie Stadsarchief Amsterdam.

Afb. 2 *Ontwikkeling bouwblok Filips van Almondestraat in de periode van 1917 tot 1931.*
Bron: beeldbank, Dienst der Publieke Werken en rechtsvoorganger.

Afb. 3 A. Boeken, *Bouwtekening begane grond*, 1926.
Bron: bouwarchief gemeente Amsterdam.

Afb. 4 A. Boeken, *Bouwtekening gevels en doorsneden*, 1926.
Bron: bouwarchief gemeente Amsterdam.

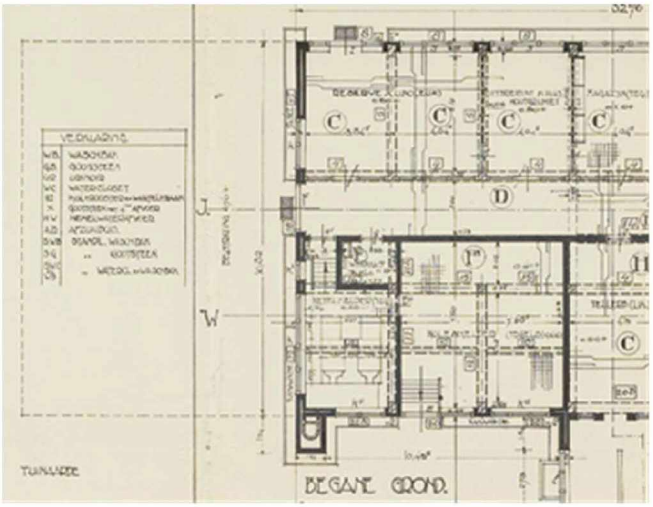
Afb. 5 *De bouw van de Telefooncentrale West in 1927.*
Bron: beeldbank, Archief van de Dienst der Publieke Werken; Afdeling Gebouwen.

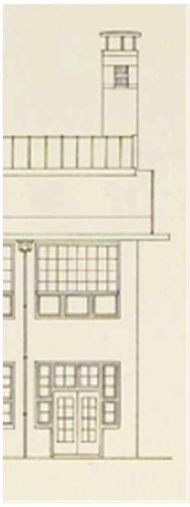

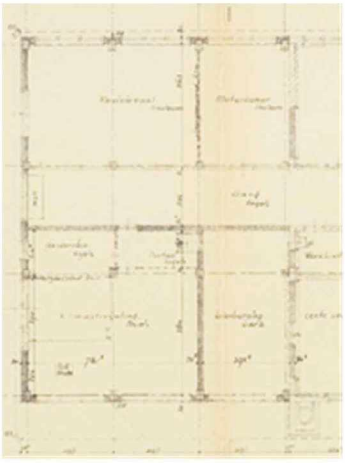
Afb. 6 *Telefooncentrale West na oplevering.*
Bron: beeldbank, Archief van de Dienst der Publieke Werken; Afdeling Gebouwen.

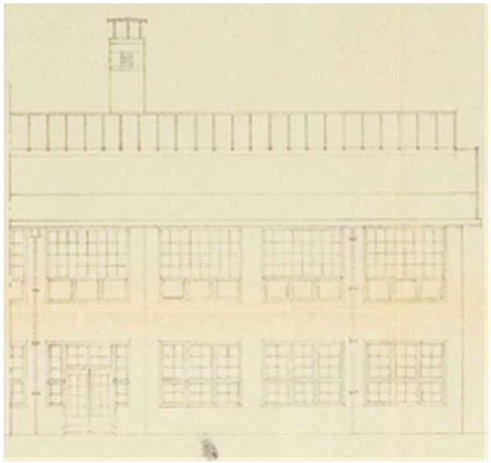

Afb. 7 *De grote hal op de eerste verdieping van Telefooncentrale West.*
Bron: beeldbank, Archief van de Dienst der Publieke Werken; Afdeling Gebouwen; foto's.

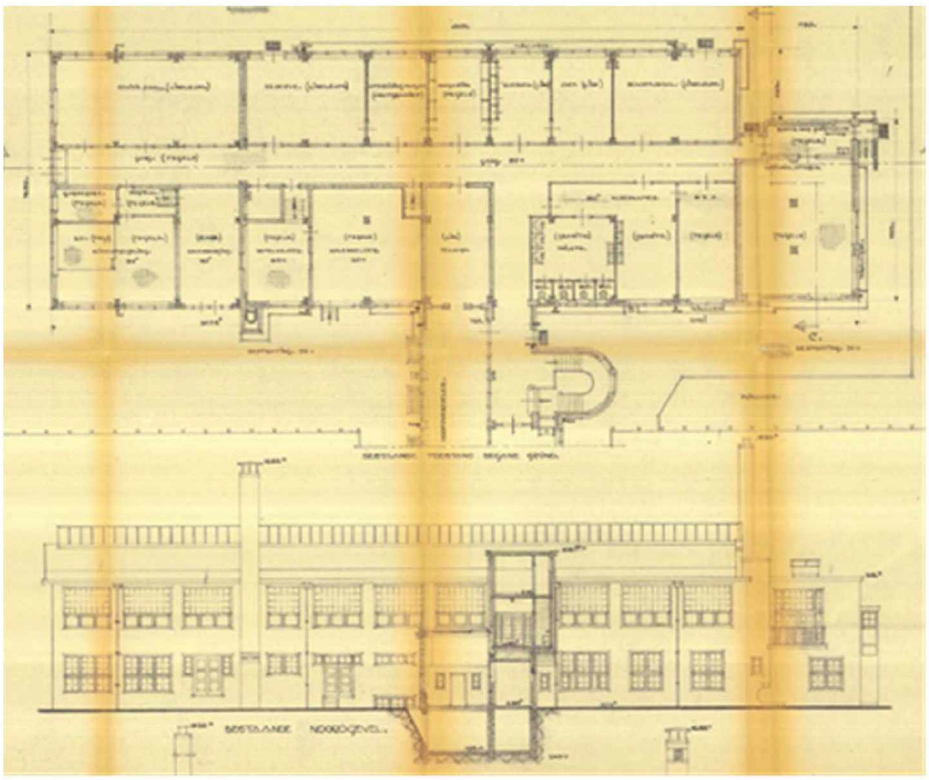

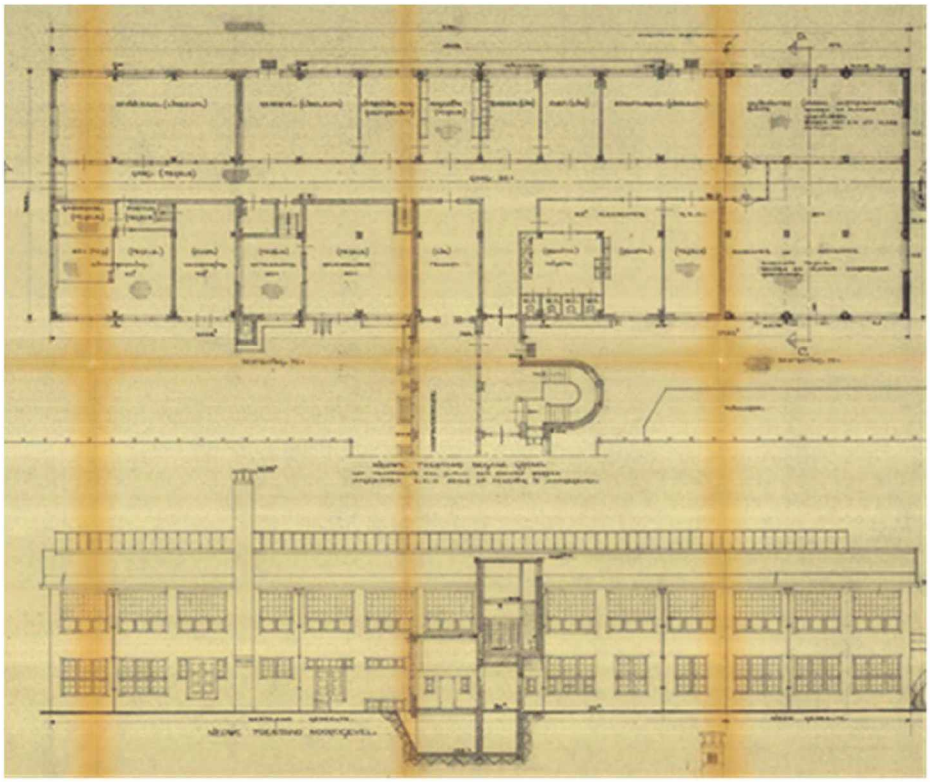
In 1946 is de telefooncentrale aan een zijde uitgebouwd. Afbeelding 7 weergeeft vier tekeningen, waarvan de bovenste twee bouwtekeningen uit 1926 zijn en de onderste twee uit 1946. Hierop is te zien dat de uitbreiding in geheel dezelfde stijl als de bestaande hoofdbebouwing is ontworpen.

Afb. 7
Bouwtekeningen uitbouw, 1946.
Bron: bouwarchief gemeente Amsterdam.

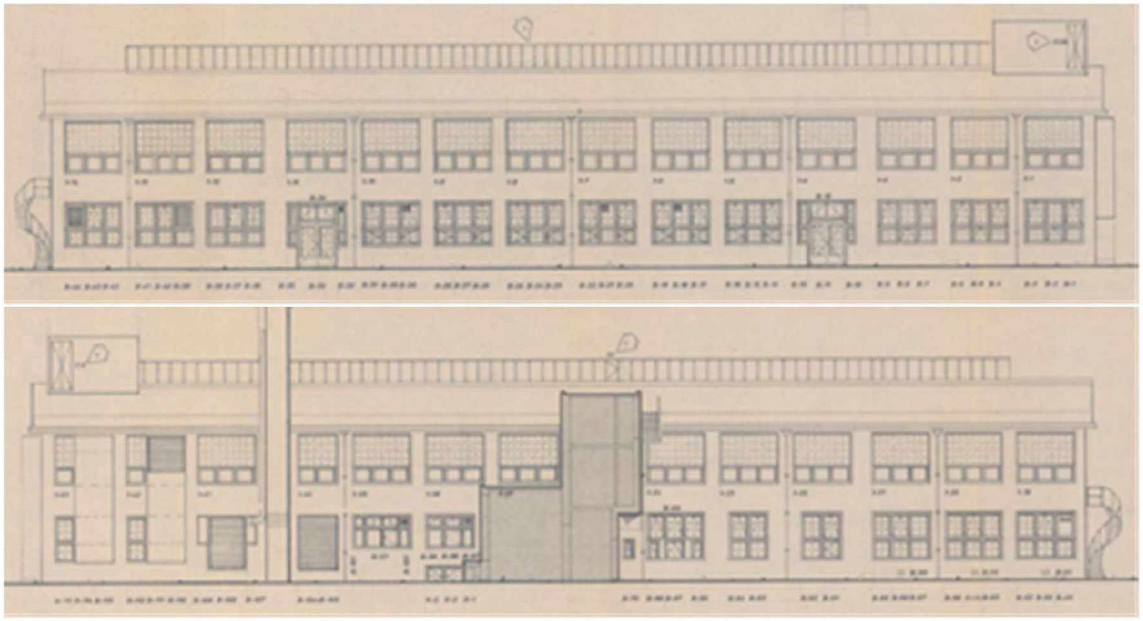
In 1955 is de het pand aan de andere zijde uitgebouwd. Net als bij de eerdere uitbreiding is ook deze uitbreiding ontworpen in dezelfde stijl als de hoofd-bebouwing.

Afb. 8 *Bestaande situatie plattegrond en gevel,* 1955.
Bron: bouwarchief gemeente Amsterdam.

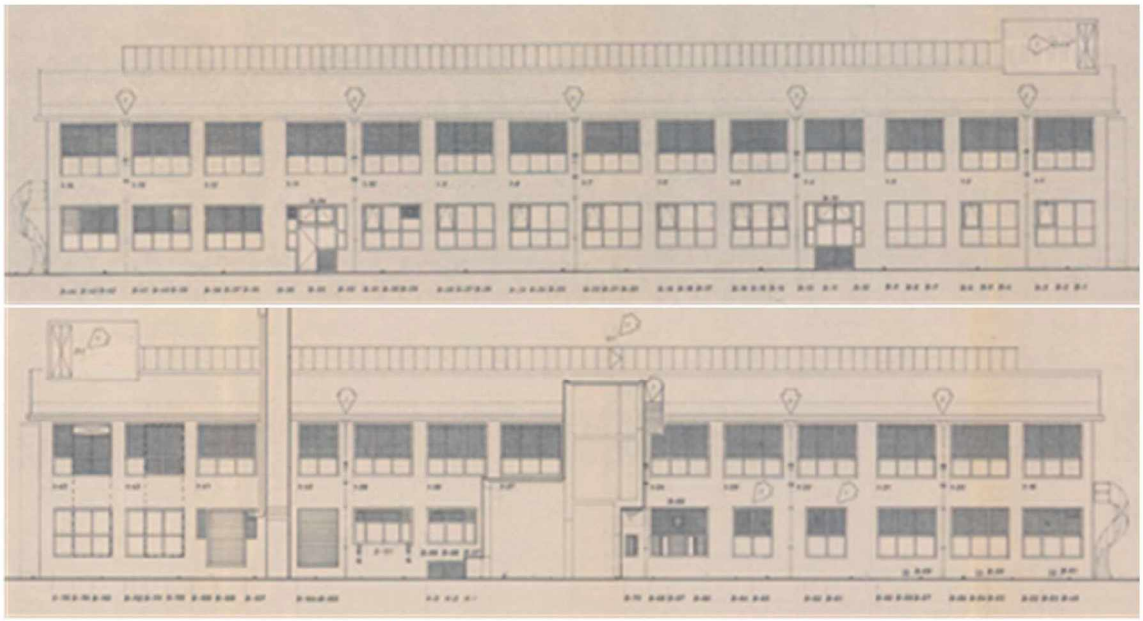

Afb. 9 *Nieuwe situatie plattegrond en gevel,* 1955.
Bron: bouwarchief gemeente Amsterdam.

In 1989 zijn de kozijnen van het gehele pand gewijzigd. Op afbeelding 10 is de bestaande situatie te zien. Afbeelding 11 weergeeft de nieuwe kozijnen die dezelfde grootte en indeling bevatten. Echter zijn de roeden verdwenen en grote delen dichtgetimmerd.

Afb. 10 *Bestaande situatie gevels,* 1989.
Bron: bouwarchief gemeente Amsterdam.

Afb. 11 *Nieuwe situatie gevels,* 1989.
Bron: bouwarchief gemeente Amsterdam.

Huidige situatie

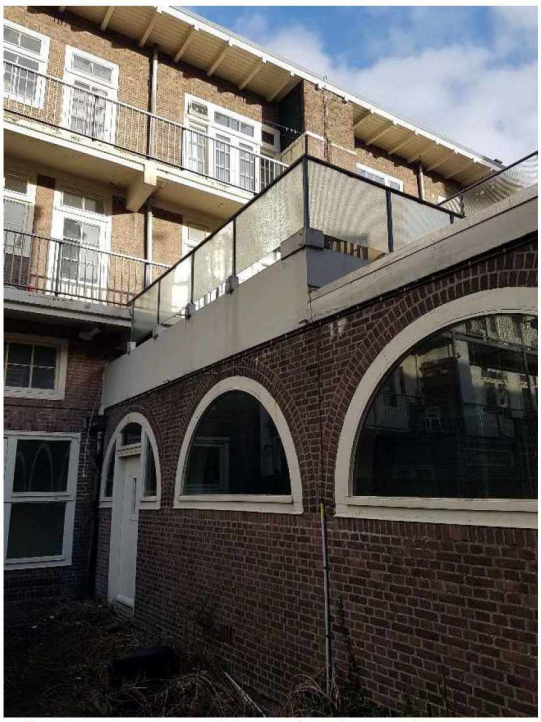

Afb. 12 en 13 Voorgevel Filips van Almondestraat 15.

Afb. 14 Linkerzijde verbindingslid.

Afb. 15 Rechterzijde verbindingslid.

Onderstaande twee afbeeldingen weergeven een zijde van de noordgevel waar twee grote ventilatiekanalen zijn aangebracht. Bovendien is er aan deze zijde sprake van veel begroeiing.

Afb. 16 Noordgevel en verbindingslid.

Afb. 17 Noordgevel.

Afb. 18 Trappenhuis met aan de linkerzijde de erfafscheiding en rechts de andere zijde van de noordgevel.

Afb. 19 Oostgevel met daaraan installatiekanalen bevestigd.

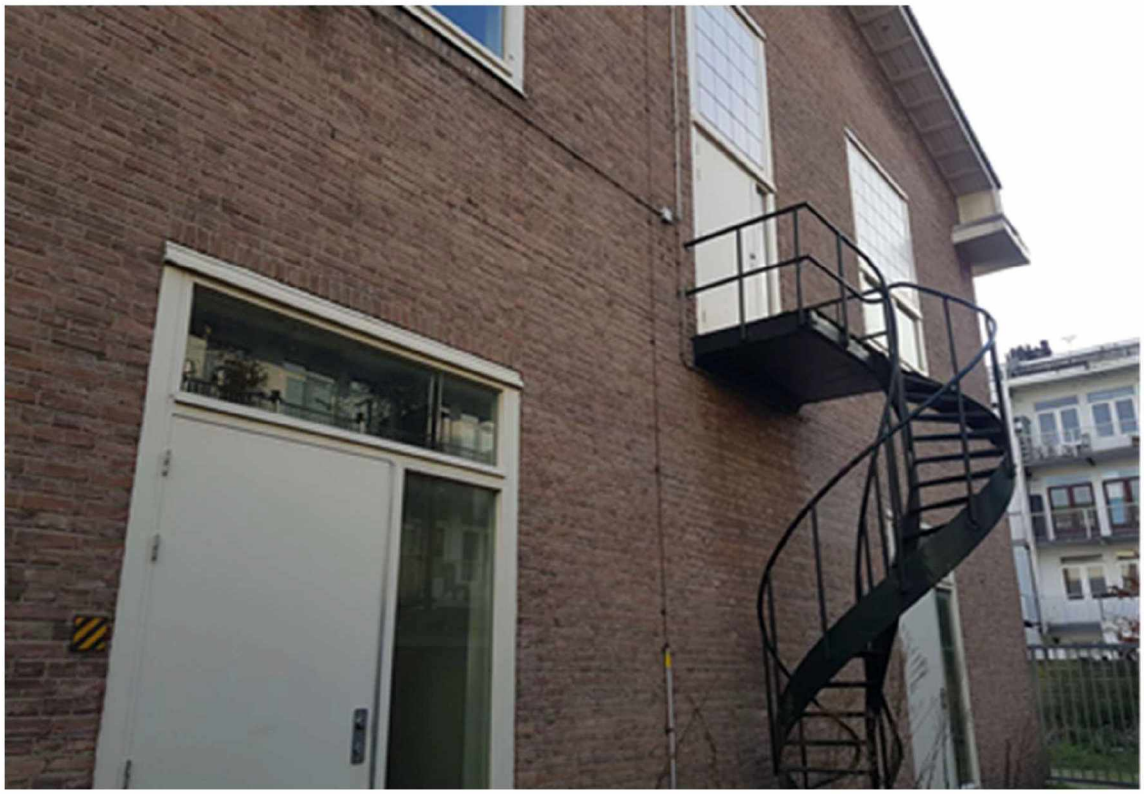

Afb. 20 Linkerzijde zuidgevel.

Afb. 21 Rechterzijde zuidgevel.

Op bovenstaande afbeeldingen is duidelijk te zien dat de uitbreidingen uit 1946 en 1955 aan de uiteinden van het gebouw in dezelfde stijl zijn ontworpen als de oorspronkelijke hoofdbebouwing.

Afb. 22 Westgevel.

Afb. 23 Dakvlak met links op de afbeelding de bedekte lichtstraat in het midden van het dak.

Afb. 24 Verkeersruimte met betegelde lambrisering en zwarte plint.

De begane grond bevat nog een aantal gaaf bewaarde interieuronderdelen, zoals het grijze tegelwerk uit de bouwtijd.

Afb. 25 Linoleumvloer.

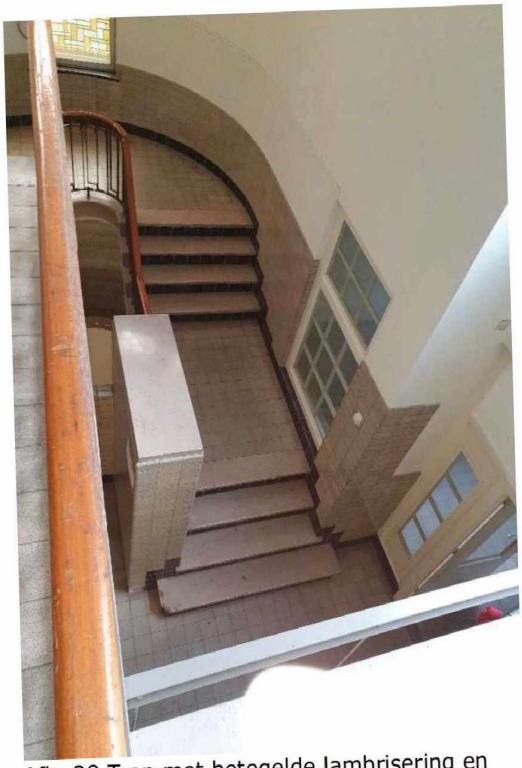

Afb. 26 Originele tegelvloer.

Het trappenhuis is een gaaf bewaarde ruimte binnen het interieur.

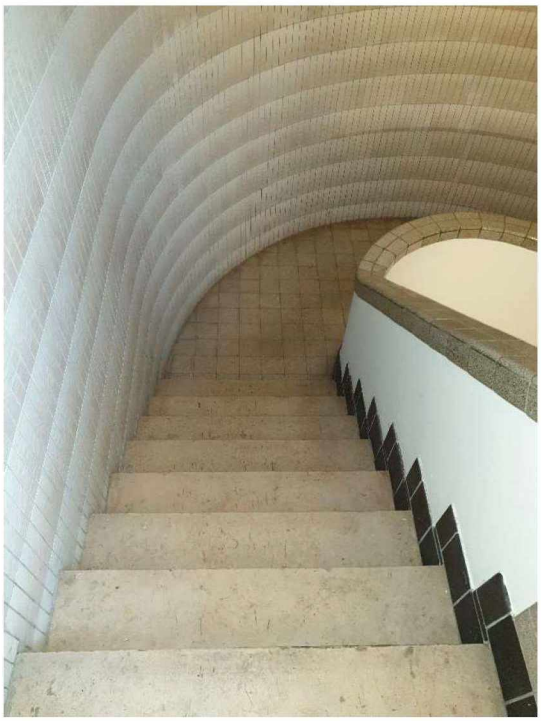
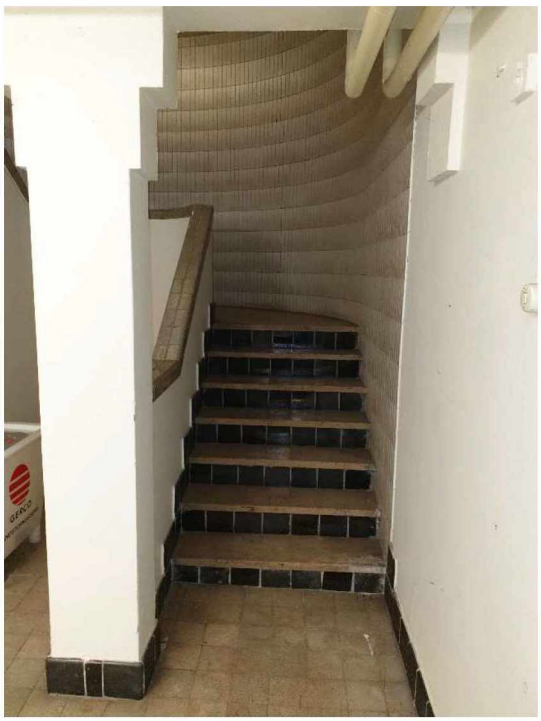
Afb. 27 Traptoren met glas-in-lood ramen.

Afb. 28 Trap met betegelde lambrisering en ijzeren hekwerk met houten bovenregel.

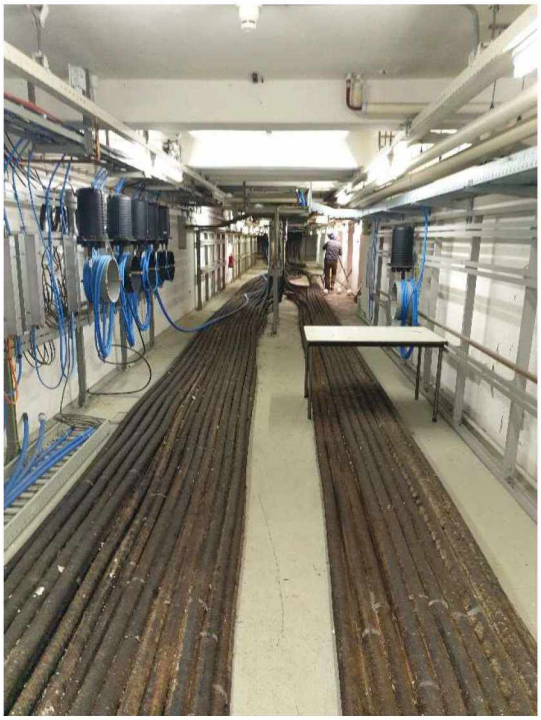

Afb. 29 Kozijnen in trappenhuis.

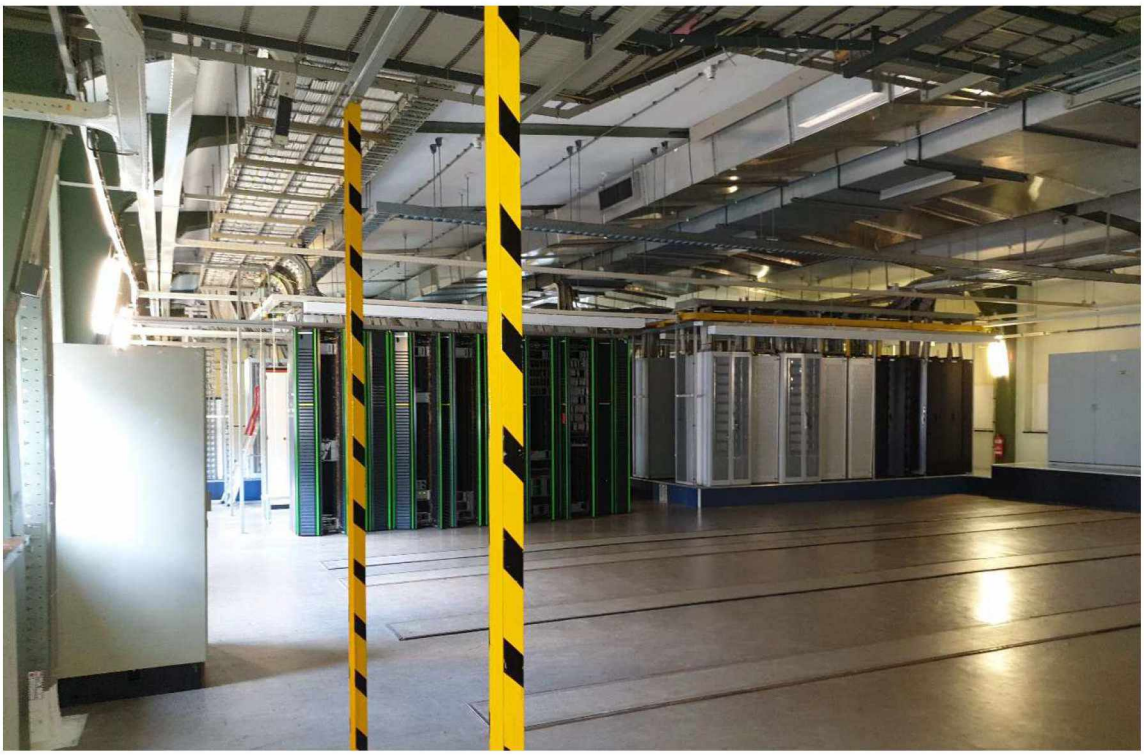
Afb. 30 en 31 Trap lopende van de begane grond naar de kelder.

Op bovenstaande afbeeldingen is duidelijk te zien dat de wandbetegeling rondom de trap niet origineel is.

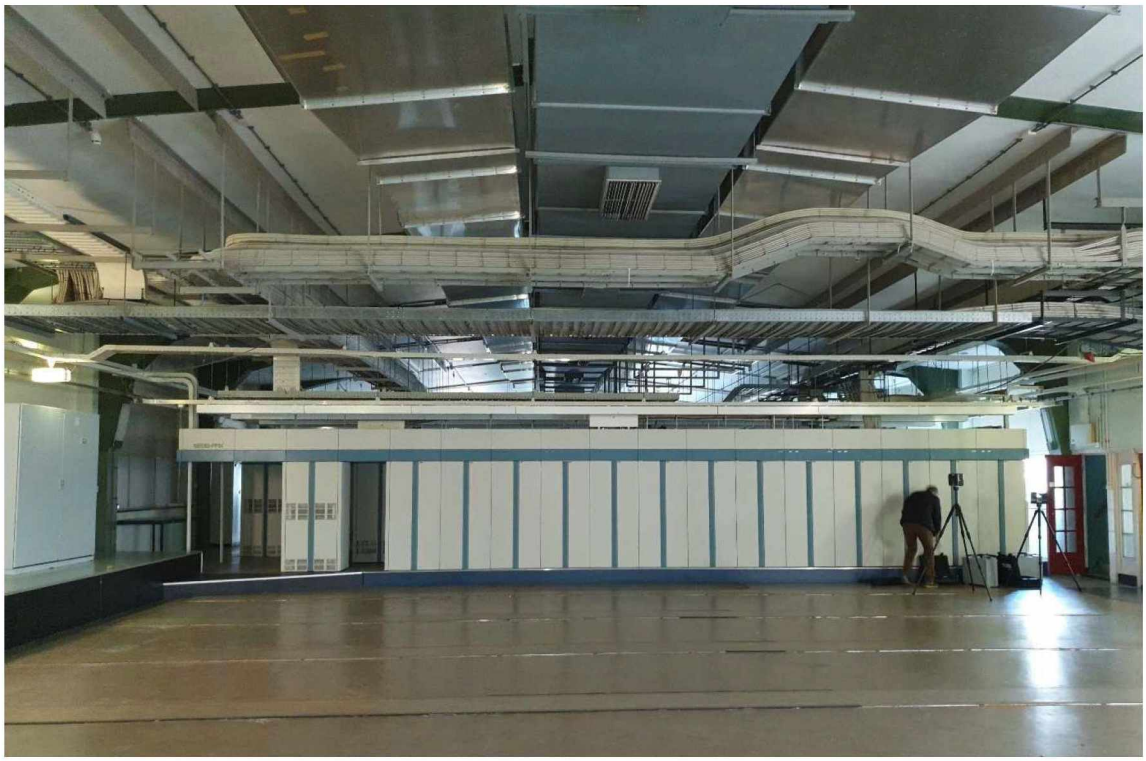

Afb. 32 en 33 Opslagruimte in de kelder.

Momenteel bevinden zich in de grote hal op de eerste verdieping vele installaties.

Afb. 34 Grote hal op de eerste verdieping.

Afb. 35 Grote hal op de eerste verdieping.

Herstel-/verbouwwerkzaamheden

Uit de omschrijving in het begin van deze rapportage kan worden opgemaakt dat Telefooncentrale West een van de weinige centrales in Amsterdam is die nog bewaard is gebleven in een enigszins vergelijkbare functie. Deze typologische waarde wordt versterkt door de cultuurhistorische waarde, gezien het feit dat de telefooncentrale tevens onderdeel is geweest van de Gemeentelijke Telefoondienst. Dit is overigens tot op heden nog steeds in de gevel te zien middels de andreaskruizen en de letters G en T die in natuursteen staan gegrafeerd. Onderdeel van de cultuurhistorische waarde is tevens de samenvoeging van Sloten bij Amsterdam, wat leidde tot een stadsuitbreiding dat samenhing met de bouw van de telefooncentrale. De manier waarop het pand tussen de gevelwand van de omringende bebouwing is geplaatst, is op een passende manier ontworpen en uitgevoerd. De verschillende ontwerpen in veelal Amsterdamse School-stijl zorgen voor een onderlinge samenhang en ogen harmonieus binnen het straatbeeld. Aan deze ensemblewaarde wordt een bijdrage geleverd door de ongebruikelijke positionering van de bedrijfshal midden op het binnenterrein dat tevens in verbinding staat met het gebouwdeel direct gelegen aan de Filips van Almondestraat. De architectonische waarde is terug te zien in onder andere de verschijningsvorm en het ingetogen karakter van de telefooncentrale. Bovendien zijn een aantal onderdelen in zowel het exterieur als interieur nog oorspronkelijk bewaard gebleven, zoals het gave trappenhuis.

Er wordt een omgevingsvergunning aangevraagd voor de transformatie van de telefooncentrale naar twintig woningen. De telefooncentrale bevat tevens een gemeentelijke monumentenstatus. Toch dient het gebouw een aantal veranderingen te ondergaan om het functioneel te maken voor bewoning én voor de toekomst. Onderstaand een opsomming van de belangrijkste ingrepen:

- Momenteel is de eerste verdieping één grote, open en hoge ruimte. Om deze bouwlaag functioneel te maken voor bewoning, zal er een insteekverdieping worden geplaatst.
- Om het pand klimaatadaptief te maken, zal onder andere een groen sedumdak worden gerealiseerd.
- De vroegere lichtstraat zal worden teruggebracht.
- De kozijnen zullen worden afgestemd op de situatie van vóór 1989. Ter plaatse van de begane grond zullen binnen de bestaande openingen meerdere openslaande deuren worden gerealiseerd, zodat de binnentuin bereikbaar wordt middels iedere woning.

Naast bovenstaande ingrepen zullen niet-monumentale interieuronderdelen zoals lichte scheidingswanden die niet bij de originele structuur behoren, verlaagde plafonds, verhoogde vloeren, sanitair en installaties worden verwijderd, zie slooptekeningen.

De te wijzigen/nieuw te plaatsen onderdelen staan in onderstaande tabel weergeven. Voor verdere informatie over de plaatsing van deze onderdelen wordt verwezen naar het detailboek, welke is toegevoegd aan de vergunningsaanvraag.

Werkwijze verbouwing	**Afwerking/kleur**
Nieuwe indeling conform tekeningen 301 t/m 306	
<u>Verblijfsruimtes, verkeersruimtes, bergingen</u> Lichte scheidingswanden opbouwen met metal-stud, voorzien van isolatie, achterhout en gipskartonplaten met daarover glad stucwerk.	Afwerking: schilderwerk Kleur: conform keuze opdrachtgever
Plafond opbouwen door Gyproc veerregels de plaatsen. Tussen het metal stud zal steenwol isolatie worden aangebracht. Het plafond zal worden afgewerkt met twee gipsplaten die naadoverlappend worden geplaatst met daarover glad stucwerk.	Afwerking: schilderwerk Kleur: wit

Voor vloeren in de woningen geldt het plaatsen van een fermacell isolerende plaat met daartussen vloerverwarming op de bestaande vloer. Vloerafwerking nader te bepalen. Nieuwe verdiepingsvloer conform opgave constructeur.	Afwerkvloer conform keuze opdrachtgever
<u>Sanitaire ruimtes</u> Voor de sanitaire ruimtes geldt de lichte scheidingswand voorzien van vochtwerende gipsplaten (groene platen) en voorzien van een plafond dat bestand is tegen stijgende waterdamp. Wat betreft de vloer dienen lewisplaten voorzien van kifbeton en easydrain te worden aangebracht ten behoeve van de waterafvoer.	Afwerking en kleur: conform keuze opdrachtgever
<u>Na-isoleren</u> Het pand zal worden voorzien van voorzetwanden die zijn opgebouwd middels HSB. Voorzetwand voorzien van dampremmende laag en dubbele gipsplaat met daarover glad stucwerk. Voor meer informatie over koudebrugonderbrekingen en dampspanningsberekeningen wordt verwezen naar derapportage van S&W consultancy onder projectnummer 2200330.	Afwerking: schilderwerk Kleur: conform keuze opdrachtgever Afwerking: schilderwerk Kleur: crèmewit
<u>Kozijnen</u> Er zullen nieuwe houten kozijnen met openslaande deuren in de bestaande sparingen worden geplaatst. Hiervoor dient een klein gedeelte van het metselwerk onder de bestaande sparing te worden verwijderd. Zie detailtekeningen.	
<u>Dak</u> Tussen de bestaande gordingen zal isolatie worden geplaatst. Plafond afwerken middels twee gipsplaten die op Gyproc veerregels en naadoverlappend worden geplaatst. Plafond voorzien van glad stucwerk. Voor meer informatie over koudebrugonderbrekingen en dampspanningsberekeningen wordt verwezen naar derapportage van S&W consultancy onder projectnummer 2200330. De huidige dakbedekking zal worden verwijderd ten behoeve van de plaatsing van een sedumdak. Voor de opbouw van het sedumdak wordt verwezen naar tekening 350-04.	Afwerking: schilderwerk Kleur: wit
De lichtstraat zal worden teruggebracht. De nieuwe aluminium lichtstraat kan tevens open. Ten behoeve van de nieuwe lichtstraat zal een hulpconstructie worden aangebracht conform opgave constructeur. Zie detailtekeningen.	Afwerking: poedercoat Kleur: stofgrijs

Bibliografie

[redacted] van, *Beschrijving van Filips van Almondestraat 13-17, Lodewijk Boisotstraat 12a*, 2008.

[redacted], *Cultuurhistorische verkenning De Baarsjes*, 2016, <ruimtelijkeplannen.amsterdam.nl> [10 september 2020].

[redacted], *Albert Boeken*, z.j., <amsterdamse-school.nl/personen/architecten/albert-boeken> [10 september maart 2020].

Wit, O. de, *Telefonie in Nederland 1877-1940, Opkomst en ontwikkeling van een grootschalig technisch systeem*, 1998, <repository.tudelft.nl> [10 september 2020].

Afbeeldingen 1 en 2, 5 t/m 7 zijn afkomstig van beeldbank Amsterdam.

Afbeeldingen 3 en 4, 7 t/m 11 zijn afkomstig uit het bouwarchief dat online is opgevraagd bij gemeente Amsterdam.

Afbeeldingen 12 t/m 35 zijn eigen foto's die zijn genomen tijdens het locatiebezoek op 4 februari 2020.